

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้ประมวลเอกสารหลายฉบับประกอบกับการวิจัยภาคสนาม สัมภาษณ์ความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพการจัดการมูลฝอย ดังที่ได้เสนอมาตั้งแต่ต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเหล่านี้ประกอบการวิเคราะห์วิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วิธีการจัดการและความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยของชุมชนและศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการกำหนดรูปแบบหรือวิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนที่น่าจะเหมาะสมสำหรับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนอื่น ๆ

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ วิจัยกลุ่มเป้าหมายอย่างเจาะลึกเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสที่อาศัยอยู่ในหมู่ 2, หมู่ 7 และหมู่ 9 จำนวน 285 ครัวเรือน และใช้การสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ในส่วนของวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ร้อยละและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐานกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอยของชุมชนร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5.1 สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในชุมชนตำบลดอนแก้ว จำนวน 285 ครัวเรือน มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยภายในครัวเรือนมากกว่าเพศชาย โดยเป็นช่วงอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ และมีระดับการศึกษาสูงสุดที่ระดับประถมศึกษาตอนต้น ระดับการศึกษาดังกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถไปประกอบอาชีพอื่นที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะที่สูงกว่าได้ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพรับจ้างเพราะไม่จำเป็นต้องอาศัยทักษะความรู้ ความชำนาญงาน และทักษะมากนัก และอีกสาเหตุหนึ่งคือตำบลดอนแก้วอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองมากนัก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ออกไปทำงานรับจ้างในตัวเมืองแบบไปเช้าเย็นกลับ

2. วิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชน

วิธีในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่ มีระบบการบริหารจัดการมูลฝอยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นรูปแบบการดำเนินการจัดเก็บ มูลฝอย โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่การคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่ายมูลฝอย การบริหารรายได้จากการจำหน่ายมูลฝอย การกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับ การจัดการมูลฝอยของชุมชน และรวมถึงการร่วมกันเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับมูลฝอย ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน เนื่องจากทุกคนในชุมชนสามารถ ร่วมกันปฏิบัติและสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยส่วนใหญ่แล้วชุมชนจะยอมรับวิธีการ/ กระบวนการที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติร่วมกัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีบทบาทในการหนุนเสริมด้านวิชาการและอำนวยความสะดวก ในการจัดกิจกรรมเป็นหลัก

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมตามขั้นตอน และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในกิจกรรม ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมใน ระดับมาก โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.68 – 5.00) โดยประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตลอดตามขั้นตอนการดำเนิน กิจกรรม เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมใน การค้นหาปัญหา พิจารณาปัญหา จัดความสำคัญของปัญหา พิจารณาแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาเพื่อแก้ปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจ กรรมและสรุปผลของโครงการ และร่วมกันปฏิบัติตามหลักการจัดการมูลฝอยของชุมชน และการ มีส่วนร่วมของตำบลดอนแก้วสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมระดับชุมชนและ การมีส่วนร่วมระดับตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแนวคิดที่ให้ประชาชนได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ถึง สถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเมื่อจำเป็น กระบวนการพัฒนายังจะเกิด ไปด้วยความสมัครใจปราศจากการบังคับ ประชาชนจะมีบทบาทหลักในการพัฒนาความสามารถ และสามารถพึ่งตนเองได้ และผลแห่งการพัฒนายังจะตกอยู่กับชุมชนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมของ ประชาชนจะเป็นการปูพื้นฐานให้มีการสร้างประชาธิปไตยขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย, ความตระหนัก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการรับรู้ข่าวสารโดยพิจารณาจากแหล่งที่ประชาชนได้รับข่าวสารเรื่องการจัดการมูลฝอย ซึ่งการได้รับข่าวสารจากการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมของชุมชนและการได้รับข่าวสารจากนิตยสาร วารสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 ประเด็นความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. การสร้างโอกาส การพัฒนาระบบผู้นำ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในระดับครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม โดยแกนนำชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมหรือโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ค่อนข้างมาก และทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการยอมรับในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทั้งภายในจังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ ในทางกลับกันการได้รับการยอมรับและบทบาทของชุมชนที่กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ นั้น จะทำอย่างไรให้คงวิถีการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนตามระบบที่เป็นอยู่ของชุมชนมากกว่าการถูกเบียดโดยระบบที่เป็นทางการ ซึ่งมีผลต่อการมีจิตใจที่มุ่งมั่นดำเนินกิจกรรมเพื่อครอบครัว/ชุมชนของตนเองมากกว่าสนองต่อระบบของความเป็นราชการ ซึ่งแฝงมากับการเติบโตขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. ความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมโครงการ เนื่องจากบทบาทของผู้นำในการเข้าร่วมโครงการฯ จะมีความแตกต่างกัน 2 ระดับ คือ ระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน โดยผู้ที่ทำงานใกล้ชิดชุมชนจะเป็นแกนนำ/อาสาสมัครระดับหมู่บ้าน แต่กลุ่มคนดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในเรื่องอำนาจการตัดสินใจที่ยังต้องรอแกนนำระดับตำบลและไม่ได้รับอิสระในการทำงาน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานไม่ต่อเนื่องเพราะแกนนำระดับตำบลที่มีอำนาจในการตัดสินใจมีภาระงานมาก ดังนั้นหากต้องการให้การดำเนินงานโครงการมีความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้นควรมีการปรับการบริหารใหม่ เพราะการทำงานล่าช้าจะทำให้สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมลดความสนใจ และการพัฒนาไม่เกิดประสิทธิผล

3. ความหลากหลายของกิจกรรม การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การทำแปลงสาธิตการเกษตรปลอดสาร และการร่วมจัดเก็บขยะสร้างชุมชนให้น่าอยู่ โดยเท่าที่ผ่านมาแกนนำได้มีส่วนช่วยในการสร้างการมีส่วนร่วมดังนี้

- สร้างศรัทธาในการทำงานจากผู้นำชุมชน โดยการเป็นตัวอย่างที่ดี
- การสร้างความสัมพันธ์ระดับเครือข่าย
- การจัดเวทีระดมความคิดภายในชุมชนให้ทุกคนได้ออกความคิดเห็น
- ให้ความสำคัญกับทุกกลุ่มในชุมชนเท่าเทียมกัน

5.3 อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ดังนี้

5.3.1 การจัดการและความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ตำบลดอนแก้วนำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก และพัฒนาทักษะของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการมูลฝอยด้วยตนเอง เริ่มจากการคัดแยกมูลฝอยภายในครัวเรือน ซึ่งแต่ละชุมชนจะดำเนินการในเรื่องของการคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่ายมูลฝอย การบริหารรายได้จากการจำหน่ายมูลฝอย การกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชน รวมถึงการร่วมกันเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมูลฝอย ในฐานะที่ชุมชนเป็นผู้ที่มีความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการควบคุม ป้องกัน ฝ้าระวังปัญหา มลพิษที่เกิดจากมูลฝอยในชุมชน ทำให้ชุมชนมีแนวทางในการบริหารจัดการมูลฝอยของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ และจากการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนเกิดความร่วมมือในกิจกรรมด้านอื่น ๆ ตามมา โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชน จะมีฐานะเป็นวิทยากรชุมชนในการขยายผลความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก ซึ่งวิธีการ/กระบวนการได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเนื่องจากทุกคนในชุมชนสามารถร่วมกันปฏิบัติและสามารถ

แก้ไขปัญหของชุมชนได้ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา เทคนิค วิธีการ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และศักยภาพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชนในพื้นที่ เพื่อจะนำไปถ่ายทอดและขยายผลให้สอดคล้องกับชุมชนของตน และเกิดการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและการทำงานเป็นกลุ่ม โดยจะพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือและสื่อต่าง ๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมความตระหนักให้ชุมชน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยร่วมกัน

วิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลดอนแก้วที่ได้ดำเนินอยู่ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงโดยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เกิดความตระหนัก รู้สึกหวงแหน รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ยินดีเสียสละให้กับชุมชนและมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม มีความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากขึ้น เพื่อให้คนชุมชนและส่วนรวมพัฒนาไปอย่างมั่นคง โดยสามารถที่จะจัดการต่อของเสียที่เกิดขึ้นในลักษณะของการทำกิจกรรมร่วมกันและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการลดภาระการจัดการมูลฝอยของรัฐอีกทางหนึ่ง การที่คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของชุมชนและหันกลับมาให้ความสำคัญ และร่วมกันพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นของการเกิดความตระหนักในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดการร่วมตัวเป็นกลุ่มในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาร่วมกันของชุมชนได้อย่างตรงกับความต้องการของชุมชน และทุกคนในชุมชนยอมรับที่จะปฏิบัติร่วมกัน

ความตระหนักในการจัดการมูลฝอยของตำบลดอนแก้วมีจุดเริ่มต้นจากแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องโดยใช้ระบบความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่การดำเนินโดยชุมชนแต่เพียงลำพังอาจไม่มีพลังเพียงพอในการแก้ไขปัญหา เพราะศักยภาพของชุมชนยังต้องได้รับการหนุนเสริมกระบวนการจัดการจากองค์การภายนอก เนื่องจากระบบการบริหารจัดการมูลฝอย อาจมีรายละเอียดวิชาการบางประการที่ซับซ้อน ซึ่งบางครั้งชุมชนอาจจะไม่มีความเข้าใจในกระบวนการอย่างลึกซึ้งและรอบด้านได้ทั้งหมด เป็นผลให้แนวคิดการทำงานแบบพึ่งพาตนเองที่ชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานจัดการมูลฝอยนั้นต้องเปิดรับการหนุนเสริมจากองค์กรต่าง ๆ ด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของ คุณสสัน ศุภวัตรวรคุณ (2540) โดยสรุปกระบวนการความร่วมมือเชิงพหุภาคีว่า

การจัดการมูลฝอยโดยความร่วมมือเชิงพหุภาคีจะปรากฏผลให้เกิดเป็นพลังและสัมฤทธิ์ผลในการแก้ไขปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นกว่าการทำงานเพียงฝ่ายเดียวเพราะสามารถดึงเอาจุดแข็งจากฝ่ายต่าง ๆ มาเสริมซึ่งกันและกันได้

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการจัดการมูลฝอยของตำบลดอนแก้ว มีหน่วยงานที่หนุนเสริมกิจกรรมของชุมชนอยู่ โดยชุมชนจะเป็นแกนสำคัญของความร่วมมือที่เกิดขึ้น มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชนเป็นแกนของชุมชนอีกทีหนึ่ง ซึ่งสามารถสื่อและประสานกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกได้เป็นอย่างดี องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสนใจและมองเห็นศักยภาพของชุมชนและเข้าร่วมทำงานกับชุมชนโดยผ่านทางสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชน สามารถระบุปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนได้เป็นอย่างดี การทำงานร่วมกันดังกล่าวชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถกำหนดมาตรการที่มีความเหมาะสมเข้ามาเสริมกระบวนการจัดการมูลฝอยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ นอกจากนี้ยังมีสมาคมวิสาหกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นองค์การภายนอกที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันในชุมชนโดยการอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมแก่ชุมชนและหนุนเสริมข้อมูลทางวิชาการ โดยทำในลักษณะผ่านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้สามารถโน้มนำให้ชุมชนเปิดรับวิถีคิดและวิธีการทำงานที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมได้ดีกว่า ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแต่ละฝ่ายมีผลต่อกระบวนการก่อเกิดและพัฒนาการของความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสในการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ ทำให้ได้เรียนรู้ถึงศักยภาพและพัฒนาการของชุมชนทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการในการจัดการมูลฝอยในชุมชน ซึ่งเมื่อพิจารณาการดำเนินงานของชุมชนตำบลดอนแก้วสามารถจัดการมูลฝอยได้โดยถือว่ามีความสำเร็จในระดับหนึ่ง ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลงจากการปรับเปลี่ยนค่านิยมในการบริโภค ปริมาณขยะลดลง เกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และคนในชุมชนมีคุณภาพและมีแนวร่วมเพิ่มมากขึ้น ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการแบบพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยการมีผู้นำที่เข้มแข็งและมากด้วยความสามารถซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการ และชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถเรียนรู้และนำองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันไปใช้แก้ปัญหาอื่นได้

5.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับมาก โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.68 – 5.00) ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมตลอดตามขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา วิจารณ์ปัญหา จัดความสำคัญของปัญหา วิจารณ์แนวทางและวิธีการแก้ปัญหาเพื่อแก้ปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมและสรุปผลของโครงการ และร่วมกันปฏิบัติตามหลักการจัดการมูลฝอยของชุมชน ซึ่งกิจกรรมของชุมชนดอนแก้วที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมีความชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ และประชาชนสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ เช่น การคัดแยกมูลฝอยก่อนนำทิ้ง เป็นต้น ซึ่ง บริษัท วลัยเสถียร (2545) ได้กล่าวถึง แนวทางในการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้น คือ การร่วมค้นคว้าหาข้อมูล ศึกษาปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมปรึกษาหรือวางนโยบาย ร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมควบคุมติดตามและประเมินผล จนถึงร่วมบำรุงรักษาโครงการระยะยาว และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเมื่อจำเป็น กระบวนการพัฒนาก็จะเกิดไปด้วยความสมัครใจปราศจากการบังคับ ประชาชนจะมีบทบาทหลักในการพัฒนาความสามารถและสามารถพึ่งพาตนเองได้ และผลแห่งการพัฒนาก็จะตกอยู่กับชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการปูพื้นฐานให้มีการสร้างประชาธิปไตยขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง ซึ่งการมีส่วนร่วมของตำบลดอนแก้วสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมระดับชุมชนตำบลดอนแก้วจะใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างครอบครัว – ครอบครัว ชุมชน – ชุมชน ชุมชน – อบต. โดยการปรับวิธีคิดและวิธีการทำงานที่เน้นปัญหาใกล้ตัวและสร้างให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นของการคิด การวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน ลงมือกระทำ และติดตามประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา เทคนิค วิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์และศักยภาพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำ ชุมชน และ

อาสาสมัครชุมชน ในพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันและชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเน้นปัญหาใกล้ตัวร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสร้างให้เกิดการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยใช้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน พร้อมทั้งวิทยากรชุมชน ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและ แกนนำชุมชน จะเป็นผู้ให้ข้อมูลและองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชน ปัญหาที่เกิดจากมูลฝอย และผลกระทบที่เกิดจากมูลฝอยส่งผลให้ชุมชนเกิดการคิดที่นำไปสู่ การตัดสินใจและการลงมือจัดการมูลฝอยร่วมกัน โดยจะพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน อาสาสมัครชุมชน และชาวบ้านจากทักษะการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัยและเกิดประสบการณ์บทเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ส่งเสริม การจัดการมูลฝอยของชุมชนและกิจกรรมด้านอื่น ๆ ของชุมชน ซึ่งจากการวิจัยของ ธนาพร ประสิทธิ์ธินราพันธ์ (2544) พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา เนื่องจากเป็น วิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารด้านสภาวะการณ์ ความต้องการจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ ประชาชนที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนงาน การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและวางแผนพัฒนาจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ การดำเนินงานอย่างเข้มแข็งจริงจังและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่/ภาคีความร่วมมือ ต่าง ๆ ในท้องถิ่นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองในการวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งในอนาคตเมื่อขาด เจ้าหน้าที่/ภาคีความร่วมมือประชาชนก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมและวางแผนได้ด้วยตนเอง

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลดอนแก้วส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการมูลฝอยเกือบทุกกระบวนการดำเนินงานที่อยู่ในวิสัยที่จะให้ความร่วมมือได้ เนื่องจากกระบวนการและหลักการจัดการบางอย่างมีความชัดเจนและง่ายต่อการที่จะปฏิบัติร่วมกัน เช่น การนำมูลฝอยขายได้เก็บรวบรวมตามจุดกำหนดของชุมชน การคัดแยกมูลฝอยเปียกและมูลฝอยแห้ง การกำจัดมูลฝอยโดยการนำมูลฝอยเปียกมาทำเป็นปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำ และการฟื้นฟูประโยชน์จากมูลฝอยโดยนำมูลสัตว์มาทำเป็นก๊าซชีวภาพที่มีต้นทุนต่ำแทนการใช้แก๊สหุงต้ม ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย เกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขจากการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย และประสบการณ์จากการดำเนินงานดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันของชุมชนได้ ทำให้ชุมชน

เห็นถึงวิธีการและประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งหลักการจัดการมูลฝอยของชุมชนมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหามูลฝอยในชุมชนได้ สังเกตได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอย หากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมจะส่งผลให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการมูลฝอยอย่างแน่นอน ซึ่งจากแนวคิดของ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ที่กล่าวว่า การดำเนินการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ทุก ๆ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่ชุมชนดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อสร้างสำนึกร่วมกันของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น โดยให้ทุกคนเข้าใจเป้าหมายของการดำเนินงานและการมีส่วนร่วม รู้สึกมีความรับผิดชอบตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วยความเท่าเทียมกันและด้วยความสมัครใจ ซึ่งมีใช่เป็นความเสียหายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการมูลฝอยและประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยในชุมชนอย่างยิ่ง ซึ่งจากการศึกษาของ ประพนธ์ ปิยรัตน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายในการพัฒนาชุมชน และเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการของการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนได้มีบทบาทในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ และเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับชุมชนทำให้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกันเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความสามัคคีจนทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ เป็นการรวมกลุ่มที่มีความสามารถและมีศักยภาพในกระบวนการแก้ไขปัญหาและร่วมทำกิจกรรม ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำแบบมีส่วนร่วมจะยังคงอยู่แม้โครงการจะสิ้นสุดลงทำให้เกิดประโยชน์อย่างถาวรและยั่งยืนต่อชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน จะเห็นได้ว่าการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในการจัดการมูลฝอยของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการคิด การวางแผน การลงมือทำ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกให้กับครอบครัวและชุมชน เนื่องจากผลการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบต่อมิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว กลุ่มหรือชุมชน มิติทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมและกระบวนการดำเนินงานเป็นเงื่อนไขให้ชุมชนและครอบครัวได้มีเวทีปรึกษาหารือร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมและความสามัคคีในการพัฒนาครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง และรวมถึงมิติทางด้านสุขภาพ เรื่องของผลกระทบจากสารเคมีที่มีต่อร่างกาย, กลิ่นจากมูลสัตว์ เป็นต้น โดยให้แต่ละชุมชนคิด วิเคราะห์ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกกลัว รู้สึกผิด จากพฤติกรรมและการกระทำ ณ ปัจจุบัน ซึ่งเป็น

สิ่งที่ไม่ถูกต้อง และส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งของตนเอง สมาชิกในครอบครัว และคนในชุมชน รวมถึงสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อชุมชนทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจึงต้องการร่วมกันแก้ไข ซึ่งลักษณะการทำงานจะแบ่งงานกันชัดเจน คือ ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ทางแกนนำชุมชน ซึ่งหมายถึงสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นกลไกหลักในชุมชนของตนเอง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบการส่งเสริมพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ งบประมาณและการประสานความร่วมมือระหว่างวิทยากรชุมชนกับสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการติดตามผลเป็นระยะร่วมกับวิทยากรชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความร่วมมือพหุภาคีของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ที่ใช้ภาคีต่าง ๆ เป็นหลักในสังคมเพื่อสร้างสรรค์ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในปัจจัยทุกด้านที่ชุมชนจะต้องเกี่ยวข้องหลังจากการดำเนินการแก้ปัญหาผลค่อยค่อยไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมชุมชน

2) การมีส่วนร่วมระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) และเป็นกระบวนการเชิงระบบ (System Approach) คือ เริ่มตั้งแต่ขั้นของการคิด การวางแผน การลงมือทำ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินงานหลังจากที่สิ้นสุดโครงการ ทั้งในเรื่องของแนวคิด กระบวนการทำงาน ทรัพยากรบุคคลและงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงาน และให้การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรบุคคล (Human Resource Development) คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการทำงานในลักษณะการผสมผสานและการมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับวิธีคิด การได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับโครงการและองค์กรท้องถิ่นได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังที่จะส่งผลไปสู่การเปลี่ยนวิถีการทำงาน การดำรงชีวิตของชุมชน และสร้างพลังร่วมกันในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในลักษณะของกลุ่มเครือข่าย เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งแหล่งเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือหรือสื่อที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ในระดับท้องถิ่นกับผู้ที่มีประสบการณ์ และเป็นการเรียนรู้ที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางความคิดร่วมกัน (Interative Learning) รวมทั้งเป็นการส่งเสริม

ประชาสัมพันธเพื่อการขยายผลในวงกว้าง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ผลการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกระแสให้สาธารณชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรและธรรมชาติ และมีการขยายเครือข่ายออกไปนอกเหนือจากพื้นที่การดำเนินงาน ซึ่งจะมุ่งเน้นความยั่งยืน (Sustainability) โดยความสำเร็จของการดำเนินงาน คือ ความต่อเนื่องอย่างเป็นกระบวนการและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมจะเริ่มต้นเกิดจากกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลักและเป็นกิจกรรมที่อยู่ในศักยภาพหรือวิสัยที่องค์การบริหารส่วนตำบลทำได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้องค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินกิจกรรมที่มีความซับซ้อนและยุ่งยากในการดำเนินงานตามลำดับและหลังจากที่โครงการสิ้นสุดลงองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถใช้ประสบการณ์และบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานร่วมกับโครงการเป็นฐานในการกำหนดนโยบายแผนงาน และแนวทางการปฏิบัติร่วมกันในท้องถิ่น ประกอบกับการติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการปรับปรุง/พัฒนาตนเองและนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะนำเอาดัชนีวัดผลความสำเร็จ (Indicators) การสรุปบทเรียน (Lesson Learned) เป็นระยะ ๆ และการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการดำเนินงานเป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลร่วมกัน รวมถึงการประสานความร่วมมือ (Cooperation) กับองค์กรภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินงานในลักษณะพหุภาคี เพื่อการดำเนินงานจะได้ไม่ซ้ำซ้อนกัน มีการประสานทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล วัสดุ - อุปกรณ์ งบประมาณ แนวคิด/กระบวนการทำงานและระยะเวลา เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันเป็นการขยายเครือข่ายในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหรือในแนวระนาบ(Horizontal)

5.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

1) ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย

ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนในระดับมาก และเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในระดับปานกลาง โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน อาสาสมัครชุมชน จะมีบทบาทในการเป็นวิทยากรชุมชน เป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับมูลฝอย และผลักดันกระตุ้นชุมชนเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้มีการเรียนรู้ เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถ

ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และการปฏิบัติได้ ดังนั้นการที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย จะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ ทั้งนี้ ความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการจัดการจะต้องชัดเจนและง่ายต่อการที่จะปฏิบัติร่วมกัน และเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเพราะจะทำให้ชุมชนปฏิบัติร่วมกันเพื่อการจัดการมูลฝอยของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ชุมชนจะร่วมกันการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำทิ้ง บริหารจัดการรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายมูลฝอย ซึ่งรายได้จากการจำหน่ายมูลฝอยจะนำไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนตนเอง และการฟื้นฟูประโยชน์จากมูลฝอยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งจากการศึกษาของ ธนพรรณ สุนทร (2541) ที่พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอันตรายและปัญหาที่เกิดจากมูลฝอยจะช่วยให้การจัดการมูลฝอยชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ของเนื้อหาที่ให้แก่ประชาชนจะต้องมีความชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ และมีวิธีการ/กระบวนการที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีการปฏิบัติจัดการมูลฝอยร่วมกัน

2) ความตระหนักในการจัดการมูลฝอย

ความตระหนักในการจัดการมูลฝอยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน จะเห็นว่าประชาชนความตระหนักในระดับมาก และประชาชนจะมีความตระหนักต่อการการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้งในระดับมากที่สุด เพื่อทำให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนดีขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลงจากค่าขยะ ปริมาณขยะลดลง ซึ่งความตระหนักของชุมชนจะต้องเป็นความตระหนักทำที่ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการปกป้อง ดูแล แก้ไข ปรับปรุง พัฒนา มิเป็นความรับผิดชอบของผู้ใดผู้หนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยتابลดจนแล้วได้นำกระบวนการสร้างความตระหนักเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทาง (Two way communication) และการปฏิสัมพันธ์ (Instruction) ระหว่างผู้ให้กับผู้รับ ซึ่งลักษณะการทำงานจะเป็นแบบล่างขึ้นบน โดยให้ชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อชี้ให้ชุมชนเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นปัญหาใกล้ตัวร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสร้างให้เกิดการคิด วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกัน ซึ่งจะต้องใช้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนเห็นถึงผลกระทบที่มีผลทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ซึ่งความตระหนักจะเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความรู้สึกหวงแหน เป็นเจ้าของ และรับผิดชอบต่อส่วนรวมและปัญหาของชุมชน

ชนที่เกิดขึ้น โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยเสริมความตระหนักให้แก่ชุมชนและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งตำบลดอนแก้วได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิต โดยจะพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ วิถีคิด และสร้างจิตสำนึกจากทักษะการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องให้เป็นนิสัย รวมถึงการเรียนรู้เพื่อให้เกิด การทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใน การจัดการมรดกอย่างมีส่วนร่วม

ทั้งนี้เมื่อประชาชนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดกจนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักทำแล้วก็จะนำไปสู่การกระทำการแสดงออกหรือพฤติกรรมด้วยการคัดแยกมรดกก่อนนำทิ้ง การนำกลับมาใช้ใหม่ การลดมรดกจากแหล่งกำเนิด และการฟื้นฟูประโยชน์จากมรดก เป็นต้น จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนา เปียสวน (2538) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักของแม่บ้านเกี่ยวกับการจัดเก็บมรดกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกซึ่งกันและกัน และจากการศึกษาของ สมบูรณ์ ชันเมือง (2542) หัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยามีความตระหนักต่อปัญหามรดกมากจึงมีการจัดการมรดกในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลางและการศึกษาของ วิชัย ลักษณะรุจิ (2541) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเคยมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกของชุมชน โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้นำชุมชนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความตระหนักต่อปัญหามรดกของชุมชน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุมชนกับผู้นำชุมชนในการจัดการมรดกและกิจกรรมอื่น ๆ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ค่านิยมและวิถีคิดที่เปลี่ยนไปตามกระแสการบริโภคนิยม และจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ เพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้คนหันกลับมาใส่ใจสำนึกหรือความตระหนักที่จะคิดถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจนถึงขั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะช่วยกันอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และรวมถึงการมีวิถีชีวิตที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การช่วยกันจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาเกิดจากทัศนคติ ความเชื่อ และระบบค่านิยมของแต่ละคน แต่ละชุมชน การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และระบบค่านิยม จะต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจที่ได้รับเพื่อประกอบการตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการคิด วิเคราะห์

วางแผน ปฏิบัติ และรับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างครอบครัว – ครอบครัว ชุมชน – ชุมชน ชุมชน – อบต. ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของตนเองที่ทุกคนจะต้องช่วยกันปกป้องรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

3) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย

ประชาชนในชุมชนดอนแก้วส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยจากโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงอย่างรวดเร็วและครอบคลุมทั่วถึง มีการนำเสนอทั้งภาพและเสียงสามารถดึงดูดความสนใจและชักจูงใจ เชิญชวน ให้ผู้ที่ได้รับชมและรับฟังปฏิบัติตามได้ ซึ่งความถี่ในการได้รับข่าวสารของประชาชนจะได้รับข่าวสารเรื่องมูลฝอยทุกวัน ซึ่งเมื่อประชาชนได้รับข่าวสารเหล่านั้นแล้วจะมีการปฏิบัติตามบ้างในบางครั้ง ซึ่งอาจจะเป็นวิธีการที่ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน โดยประชาชนจะให้ความสนใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ และการฟื้นฟูประโยชน์จากมูลฝอย เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ประชาชนสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ ส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง ปริมาณขยะลดลง ฯลฯ ซึ่งแหล่งข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมของชุมชน และ นิติสาร วารสาร

เนื่องจากการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมของชุมชนในตำบลดอนแก้วมีความหลากหลายของกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งไม่ได้ดำเนินการเฉพาะการจัดการมูลฝอยเพียงอย่างเดียว ตำบลดอนแก้วได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการประหยัดพลังงาน ซึ่งในบางครั้งประชาชนบางคนอาจจะไม่ได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย แต่ไปเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน จึงทำให้ประชาชนเหล่านั้นไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะ แต่ประชาชนเหล่านั้นก็มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ซึ่งเป็นผลจากการถ่ายทอดและขยายผลของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน อาสาสมัครชุมชน และวิทยากรชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย โดยการจัดเวทีสัญจรพบปะพูดคุยตามบ้านในช่วงเวลาว่าง ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาในส่วนของประชาชนที่ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรม เพื่อไม่ให้ตกหล่นข่าวสารซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนที่ควรจะได้รับรู้ เพื่อพัฒนาขีดความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่น

ในส่วนของแหล่งข่าวสารจากนิตยสาร วารสาร เป็นแหล่งข่าวสารที่ประชาชนได้รับน้อยที่สุด เนื่องจากนิตยสาร วารสาร มีราคาที่สูง ประชาชนจะไม่นิยมซื้อมาอ่าน ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลจึงได้จัดทำเอกสารเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ โดยใช้การวาดรูปการ์ตูนและสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับมูลฝอยและวิธีการจัดการในการสื่อสารกับผู้อ่าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจะทำกล่องใส่เอกสารเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนตำบลคอนแก้วที่ผ่านไปและประชาชนที่มาติดต่อกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถหยิบไปอ่านและหยิบติดมือไปเล่าสู่กันฟังภายในครอบครัวของตนเองได้ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลยังทำแจกให้แก่ละหุ่มบ้านเพื่อประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านของตนเพื่อร่วมกันจัดการมูลฝอยของชุมชน และให้เป็นสื่อประกอบในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยด้วย เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ สิ่งแวดล้อมดี ค่าใช้จ่ายลดลง ปริมาณมูลฝอยลดลง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.) ทรนรงค์อย่างต่อเนื่องในเรื่องการคัดแยกมูลฝอยและการทิ้งมูลฝอย พร้อมทั้งสนับสนุนด้านอุปกรณ์ในการจัดการมูลฝอยให้แก่ชุมชนอย่างเพียงพอต่อความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละชุมชน เช่น อุปกรณ์ที่จะใช้สำหรับใส่มูลฝอย เก็บรวบรวม การขนส่ง เป็นต้น

2.) สนับสนุนแนวทางความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ซึ่งจะเป็ปัจจัยในการนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการมูลฝอยของชุมชน

3.) มีการจัดเก็บอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนในชุมชน กำหนดจุดทิ้งมูลฝอยอันตรายของแต่ละชุมชน

4.) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในชุมชน โดยให้ชุมชนวิเคราะห์กิจกรรมการดำเนินงานที่ผ่านมาในประเด็นของการมีส่วนร่วม ซึ่งต้องแยกให้แก่นำได้เรียนรู้จากผู้นำกระบวนการร่วมกับเจ้าหน้าที่ โดยเลือกประเด็นที่ลงลึกจากการวิเคราะห์กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนทำอยู่ เพื่อการสร้างประสิทธิภาพในการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือได้อย่างชัดเจน และลงลึกในรายละเอียดให้มากกว่าทุกประเด็น พร้อมทั้งปรับวิธีการทำงานใหม่โดยไม่ใช้มาตรฐานการทำงานที่เป็นรูปแบบมาจากองค์การบริหารส่วนตำบล

5.) กระจายอำนาจการตัดสินใจไปอยู่ที่กลุ่มและชุมชน โดยการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้ผู้ผู้นำ/แกนนำเห็นและเข้าใจเป้าหมายของการดำเนินงาน รวมถึงกระบวนการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายด้วยตนเองมากกว่าการวิ่งตามนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล

5.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1.) การวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งได้แก่ ชุมชนหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่, ชุมชนแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน, เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับกรณีวิจัยครั้งนี้

2.) การวิจัยถึงกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในรูปแบบของการจัดการมูลฝอยชุมชน